

ZEMLJIN • KOLUT PREKO GLAVE •

Završavajući krajem 1981. godine feljton o prevarama u nauci, „Galaksija“ je obećala da će nastojati da pripremi i feljton u zabludama u nauci. On je sada pred vama, a predstavlja najzanimljivije odlomke iz dela engleskog izdavača i pisca Džona Granta (John Grant), koji je na osnovu obimne literaturne građe sastavio jedinstven „Leksikon naučnih zabluda“ (A Directory of Discarded Ideas). Neke od ideja iznetih u ovoj knjizi same su po sebi smešne; druge su izvrsni primeri elegantnog ali pogrešnog razmišljanja; neke, najzad, kako kaže autor, „mogu se još pokazati i kao tačne“.

Bogatstvom i raznovrsnošću kakve srećemo u oblasti neortodoksnih medicinskih terapijskih i dijagnostičkih postupaka verovatno ne može da se pohvali nijedna druga oblast čiste ili primenjene nauke.

Termin *alopatija* uveo je Kristijan Haneman (Christian Hahnemann, 1755—1843), označavajući time skup terapijskih metoda kojima se bolest leči na taj način što se kod pacijenta izazivaju simptomi različiti od onih što su se već ispoljili. Sama ideja poticala je iz vremena mnogo pre Hanemana, kada se medicina zasnivala na verovanju da naše fiziološko i zdravstveno stanje karakterišu četiri osnovna „principa“ — suvo, mokro, hladno i toplo. S obzirom da je teorijsko znanje o uzrocima bolesti bilo više nego oskudno, medicinski tretman je u najboljem slučaju mogao da se zasniva samo na uočavanju i suzbijanju spoljnih znakova bolesti — simptoma. Ova ne sasvim besmislena ideja bila je, međutim, u praksi često fatalna po pacijenta. Uzmimo za primer prehladu: bolesnik ima temperaturu (topao je) i oseća žeđ (suv je); znači, treba ga lečiti kombinacijom suprotnih „principa“, hladnog i mokrog, odnosno staviti ga u kadu sa hladnom vodom u hladnoj i vlažnoj prostoriji.

Medicinski „povratak prirodi“

I veliki deo savremene medicine koristi alopatske metode, ali, naravno, u ograničenoj meri: ljude koji imaju temperaturu držimo u toplom, a ne u hladnom. Danas, kada u priličnoj meri poznajemo uzroke i procese koji dovode do bolesti, možemo da se odlučimo koje od simptoma bolesti treba da suzbijemo, a koje da ostavimo da se slobodno ispolje.

Haneman (inače lekar po profesiji) tvorac je još jednog terapijskog metoda, zasnovanog doduše na sasvim suprotnim principima od prethodne, tzv. *homeopatije*. Glavna ideja homeopatije, izneta u Hanemanovom „životnom delu“ *Organon*, izdatom 1810. godine, jeste da se pacijentu daju blage doze svega što bi moglo da proizvede simptome koje on već pokazuje. Simptomi su tako smatrani ne rezultatom bolesti nego manifestacijama načina na koji se telo bori sa bolešću; pa tako, podražavajući simptome, mi u stvari pomažemo prirodi. Doze koje su u tom cilju davane pacijentima bile su veoma slabe — na primer, jedan deo na sto miliona miliona delova vode, a u nekim slučajevima Haneman je čak preporučivao da rastvor treba da bude toliko slab da nijedan molekul leka ne dospe u usta pacijenta(!).

Homeopatija je imala sledbenike tokom celog 19. veka. Jedan od najvernijih bio je Vilhelm Šisler (Wilhelm Heinrich Schüssler) — tvorac grane homeopatije pod nazivom „biohemija“ (što ni u kom slučaju ne treba brkati sa biohemijom): po njemu, naša tkiva su u osnovi izgrađena od dvanaest soli, a bolest je rezultat nedostatka jedne ili više ovih soli. Njegovi sledbenici su samo povećali broj soli na 40.

Raznošenje „isceliteljskih sastojaka“ po telu: Red pred „ordnacijom“ jednog filipinskog „iscelitelja“

Prirodoterapija, kao medicinska škola, u stvari čitava grupa škola, počiva na verovanju da sve bolesti mogu da se leče potpuno prirodnim sredstvima, kao što su voda, prirodna hrana, dijeta i vežbe, i upozorava na „opasnosti koje nam prete od aspirina ili lekara“. Prirodoterapija vodi poreklo još od velikog Hipokrita i njegove *vis medicatrix naturae* („isceliteljske moći prirode“); u srednjem veku oživeo ju je Tomas Sajdenam (Thomas Sydenham, 1624—1689), „engleski Hipokrit“, koji je verovao da je i sama bolest zapravo jedna vrsta terapije. Ovo je po mnogo čemu ispravan zaključak, jer kompleks simptoma koji nazivamo „prehlada“ jeste u stvari pokušaj tela da se samo odupre bolesti. Ali, ako je reč o malim boginjama, na primer, posledice ovakve terapije mogu da budu i fatalne.

„isceliteljski sastojci“ u telu

U prošlom veku, a i danas je tako, iznenađujuće veliki broj osoba smatrao je da gladovanje ima terapijsku vrednost, bilo kao preventiva, bilo kao lek. Doduše, većina nas jede sigurno više nego što je potrebno i pauza od dan-dva bi nam samo bila od koristi. To se, naravno, ne odnosi na duži vremenski period, a pogotovo ne na teške i ozbiljne bolesti. Jedna druga škola prirodoterapije, opet, tvrdila je da ne izazivaju klice bolest nego obratno — bolest izaziva klice: bakterije za koje mislimo da su uzrok infekcija u stvari su deformisane ćelije koje naše telo stvara kao posledicu bolesti.

Zanimljivo je da politika i prirodoterapija često idu ruku pod ruku. Konzervativnim političarima su nauka i medicina često predstavljale (i predstavljaju) pretnju. Ajatolah Homeini „prokleo“ je one koji su „hrabro nelskusne mlade ljude da se bave đavolskom evropskom medicinom“, dodajući da „tifus, groznica i druge bolesti mogu da se leče samo tradicionalnim lekovima“. Nacističke vođe, kao što bi se moglo očekivati, bile su pristalice prirodoterapije. Dr Otoman Car-Adušt Ha'niš (Zar-Adusht Ha'nish), prijateljem poznat kao Oto Haniš (1854—1936), osnovao je društvo Mazdaznan, koje i danas postoji u Nemačkoj — njegovi članovi, koji upražnjavaju isključivo prirodoterapiju, su „čisti arijevc“.

Pošto su mu prethodno propali svi pokušaji da ubedi stručnjake iz bolnica i medicinskih fakulteta da uvedu njegovu terapijsku metodu, Endru Stil (Andrew Still, 1828—1917) je 1892. godine osnovao prvu medicinsku školu *osteopatije*. Stil je tvrdio da je svako oboljenje rezultat malih dislokacija kičme, koja tada pritiska nerve ili krvne sudove i stvara tzv. subluksacije, to jest prekide u proticanju krvi ili nekog analognog nervnog fluida, čime se sprečava normalno raznošenje „isceliteljskih sastojaka“ po telu. Lek: masaža kičme. Stil je iskreno verovao da se na ovaj način mogu da leče sve bolesti, čak i ćelavost, a njegovi sledbenici su osteoterapiju sa naročitim uspehom primenjivali na mentalne bolesti.

Iskrena u svom radu bila je i dr Rut Draun (Ruth Drown), koja je zajedno sa Albertom Abramsom i Džordžom de la Varom (George de la Warr), primenjivala jednu posebnu vrstu radioterapije. Velika prednost ove tehnike bila je u tome što niste morali da gubite vreme u odlasku kod lekara. Dovoljno je bilo da telefonirate doktorki Draun, koja je imala na upijačkoj hartiji uzorke krvi svih svojih pacijenata. Ona bi uzela vaš uzorak, stavila ga u tzv. dijagnostičku mašinu, utvrdila bolest i iz slične mašine odaslala ka vašoj kući odgovarajuće isceljujuće talase. Jednostavno.